

ארבעה אבות פרק ראשון בבא קמא

ד.

עין משפט
גור מצוה

לג א מ"י פ"א מהל'
גניבה הלכה ט סמג
עשין קנה טור ש"ע ח"מ
סי' שמעט סעיף ד'
לד ב מ"י שם הלכה ט:

HebrewBooks.org ©Moznanim Publishers. No commercial use allowed.

מיד' דהוה אעבר ואמה. ולא כפירוש רש"י שפירש משום דתנן בהחובל (לקמן דף פו.) עזר ואשה פגיעתן כו' דל"כ ה"ל למינקט עזר ואשה אלא מפרש ר"ת דנקט עזר ואמה משום דקא' אמתני' דסוף מסכת ידים וטעמא משום שמא יקיטנו רבו דבסמוך

מפורש התם: **לא אע"ג דבזונותו** דהוה אפ"ה פטורין. וא"ת עזר ואמה גופיה יליף מק"ו דשן להחייב כיון דלכתי לא ידע טעמא דשמא יקיטנו רבו וע"כ כיון דידע רישא דמתניתין דמסכת ידים (פ"ד מ"י) מדנקט עזר ואמה ולא נקט עזר ואשה א"כ אמתמא ידע סיפא וע"כ דעזר ואמה כשאין כוונתו להזיק נמי הוה ידע המעשה טעמא דשמא יקיטנו רבו ואפ"ה פריך כיון דעזר ואמה פטורין ואפילו באין כוונתו להזיק ואע"ג דלא שייך טעמא דשמא יקיטנו רבו דאנוס הוא ה"ל דפעמים דמתכוונו וימרו לא נכתובו לכך פטרי בכל ענין נמלא שכוונתו גורם הפטור ה"ל קרן שכוונתו להזיק יש לנו הפטור ור"ל אפי' דאפילו באין כוונתו להזיק אלא טעמא דבה: **בשהזיק** חב המזיק בו'. לא היינו כשהזיק קמא אלא מאידך כשהזיק מרבה לה: **למחשביה** בהדי מועדין בו'. ושמואל ס"ל דלא ה"ל לאשמועין כסיפא כיון דלא אשמועין שום חידוש טפי מזרישא אצל שן ורגל אע"ג דתנא ליה כרישא תנא ליה כסיפא גזי מועדין משום חידוש דמפרש השן מועדת לאכול את הראוי לה והרגל מועדת לשבר דרך הילוכה וקנן נמי תנא ואע"ג דתנא כרישא כשהזיק חב המזיק לאתויי קרן מ"מ תנא ליה כסיפא משום דתני ליה גזי חמשה תמים ומש"ה תנא ליה גזי כדני מועדין וא"ת אמאי לא חשיב אש וצור גזי מועדים וי"ל דלא חשיב אלא בעלי חיים אצל צור ואש כן לי פעם ראשונה כמו פעם ג' וד':

בראי אדם שאין משלם את הכופר. הקשה ריב"ז מאי חומרא היא זו האי דאין משלם את הכופר מיהא דקיס ליה דכרבה מיניה ומיידך דשוגג נמי פטור מדתנא דבי חזקיה ואור"י דלאו פרכא היא כלל דלא מפטר משום קיס

ליה דכרבה מיניה וכאן נמי אין שייך להזכיר תנא דבי חזקיה דלקמן בפ"ב (דף טו.) משמע דלא לאו קרא דעליו ולא על האדם הוה יליפין אדם משור שיתחייב מויד מיתה וכופר ומעליו פטרי ליה אפילו שוגג דומיא דשוס' דאין מויד לשור ותנא דבי חזקיה דפוטור אפילו שוגג היינו ממון שהזיק בשעת חיוב מיתה ולאפוקי ממאן דדרש בפ' אלן נעירות (מבזבז דף לה. ושם) הא אם יהיה אסון לא יענש דדוקא דין אסון אחא חזקיה ואשמועין לאו דוקא דין אסון לא יענש אלא אפי' שוגג לא יענש: **כיון דביי' ופשיט** אורחיה הוא. ביירושלמי יש דישן לא מחייב אלא כשהשכיב עמו אצל הכלים אצל אש יסן והציאו כלים אצלו ושצנן פטור דהם גרמו לו וכן אם היה יסן והלך חצירו לישן אצלו והזיקו זה את זה הראשון פטור והאחרון חייב: **ולמעמיך** פירוש אפילו תימא מצבה זה השן: **אדם שמירת גופו ע"י.** מכאן משמע דלא גרסינן במתני' וממונא¹ מדלא פריך נמי הכי אדם ממונו הוא ו"מש"ה אין לרייך למחוק כדפירשתי לעיל (ג.) ד"ה וממונא: ואימא

ולא ראי השן שאין כוונתו להזיק כראי הקרן שכוונתו להזיק ולא ק"ו הוא ומה שן שאין כוונתו להזיק חייב קרן שכוונתו להזיק לא כ"ש איצטריך ס"ד אמינא מיד' דהוה אעבר ואמה עבר ואמה לאו אע"ג דבזונותו להזיק אפ"ה אפמרי' ה"ל לא שגא אמר רב אשי אטו עבר ואמה לאו טעמא רבה אית בהו י'שמא יקיטנו רבו וילך וידליק גדישו של חבירו ונמצא זה מחייב את רבו מאה מנה בכל יום אלא פריך הכי לא ראי הקרן שכוונתו להזיק כראי השן שאין כוונתו להזיק ולא ראי השן שיש הנאה להזיק כראי הקרן שאין הנאה להזיק ורגל מאי שיידיה כשהזיק חב המזיק לאתויי רגל וליתנייה בהדיא אלא אמר רבא תנא שור לרגלו ומבעה לשינו וה"ל לא ראי הרגל שהזיקה מצוי כראי השן שאין הזיקה מצוי ולא ראי השן שיש הנאה להזיק כראי הרגל שאין הנאה להזיק וקרן מאי שיידיה כשהזיק חב המזיק לאתויי קרן וליתנייה בהדיא במועדין מתחילתן קמיידי בתמין ולבסוף מועדין לא קמיידי ושמואל מ"מ לא אמר כרב אמר לך אי סלקא דעתך אדם הא קתני סיפא שור המועד ושור המזיק ברשות הניזק והאדם וליתני ברישא בנזקי ממון קמיידי בנזקי גופו לא קמיידי ורב נמי הא קתני אדם בסיפא אמר לך רב ההוא למחשביה בהדי מועדין הוא דאתא ומאי לא הרי ה"ל לא ראי השור שמשלם את הכופר כראי האדם שאין משלם את הכופר ולא ראי האדם שחייב בארבעה דברים כראי השור שאין בו ארבעה דברים הצד השווה שבהן שדרכן להזיק וכי שור דרכו להזיק במועד ומועד דרכו להזיק כיון דאייעד אורחיה הוא אדם דרכו להזיק בישן ישן דרכו להזיק כיון דכייף ופשיט אורחיה הוא ושמירתו עליך אדם שמירת גופו עליו הוא ולמעמיך הא דתני קרנא ארבעה אבות גזיקין ואדם אחד מהן אדם שמירת גופו עליו הוא אלא כדאמר ליה רבי אבהו לתנא תני אדם שמירת גופו עליו

הוא ראי השן שאין כוונתו להזיק כראי הקרן שכוונתו להזיק ולא ק"ו הוא כל שכן דמשום האי טעמא נפיק קרן משן. וה"ה נמי דקא פריך אטעמא קמא דאי כתב קרן הוה נפקא שן מיניה בק"ו ומה קרן שאין הנאה להזיק חייב כו'. והאי ליכא לתרוצי דהכי מיפרשא מילתא דרב יודה לא ראי הקרן שאין הנאה לו ואי כתב שן לא אתיא קרן מיניה ולא ראי השן שאין כוונתו להזיק כו' ואי כתב קרן לא אתיא שן מיניה ולא תיקשי מידי האי לאו מילתא היא שאין זה לשון הש"ס אלא ההוא דבעי למיגמר חזריה מיניה נקיט כרישא כדקתני מתני' לא זה שיש בן רוח חיים כהרי האש לא אתי אש ממחוריו אלא כל היכא דקתני לא ראי זה כראי זה ההוא דבעי אגמורי חזריה מיניה נקיט כרישא כדקתני מתני' וה"ל לא ראי זה כראי זה אין דין הכתוב בזה ראי לנהוג בזה: **איצטריך.** למיכתב קרן: **אפ"ה פטורין.** כדאמרין בפ' החובל (לקמן דף פו.) העבר והאשה פגיעתן רעה החובל בה חייב וכן שחבלו בנאחרים פטורין: **לאו טעמא רבה אית בהו.** דאי מתייבט ליה כל שעה שיעביטנו רבו ילך וידליק גדישו של חבירו כדי לחייב את רבו: **אלא פריך ואימא הכי.** לא ראי השור כראי המצבה דקתני במתני' ה"ל לא ראי הקרן שכוונתו להזיק כהרי השן שאין כוונתו להזיק אלא להנאה מתכוונת הלכך אי כתב קרן לא הוה נפיק שן מיניה: **ולא הרי השן שיש הנאה להזיק כהרי הקרן כו'.** ואי כתב שן לא אתיא קרן מיניה: **ורגל מאי.** עביד ליה תנא דמתני' דלא תני: **שיידיה.** במתני' וה"ל. הך דקתני מתני' לא הרי השור כהרי המצבה ה"ל קו': **רגל הזיקה מנאי** הלכך לא אתיא שן מיניה: **רגל וצור שן ואש מועדין מתחילתן לשלם נזק שלם דלא פליג רחמנא דין חס למועד אלא כנגיחה: שור המזיק כרישא הניזק.** שנקנס לרשות הניזק ונגח שם את שורו ואע"ג דתם הוא משלם נזק שלם. אמתמא כר"ט דלמר לקמן (דף טו.) משנתן קרן כרישא הניזק נזק שלם משלם: **נזקי ממונו.** כנזקי שמונו מוזק מיירי רישא: **נזקי גופו.** שהוא עלמנו מוזק לא מיירי: **הא קתני אדם.** כסיפא ולמה ליה למיתני כרישא: **למיתשביה כהדי מועדין הוא דאסא.** דקתני חמשה תמין וחמשה מועדין וקחשיב לכו ואולי: **ומאי לא הרי.** דקתני במתני' לא הרי השור כהרי המצבה לרב דלמר מצבה זה אדם: שור מועד שנגח אדם ומת משלם כופר הלכך אי כתב שור לא אתיא אדם מיניה דלדעם שהרג את חבירו כנזק נהרג בשוגג גולה ואינו משלם כופר: אדם החובל בחבירו חייב בארבעה דברים כער ריפוי שבת וצושת אצל נזק לא קא חשיב דשור נמי נזק משלם אצל בהנך ארבעה דברים אינו חייב כדמסיק בשילהי כילד הרגל מועדת (לקמן כו.) דאמר' כי יתן איש מוס צעמיתו איש צעמיתו ולא שור צעמיתו: **וקא פריך ה"ל השוה כו'.** לרב דלמר תנא שור וכל מילי דשור היכי מני למיתני בקרן דרכו להזיק. ולשמואל ליכא למיפריך דרגל ודאי דרכו לילך ולהזיק: **כדייף ופשיט.** את רגליו: **אורחיה הוא.** לשבר כלים שצד מרגלותיו: **וקא פריך מאי האי דקתני ושמירתן עליך.** לשון זה אינו שייך אלא כנזקי ממונו:

ה"ג

(א) וידע פ"ד מ"ז
(ב) ויקרא כד. ג. ו
(ג) פסחים כז. ד"ה אלא
(ד) וי' מנהיגים שהאריך
במירוס של תמים ונפטר
פ"י (ס) נכס"ל: דשור.
(ו) נכס"ל: וממונא.
(ז) ומשום כור ואש נמי לרייך
למחוק כ"ל ע"י מהרי"ם.

גליון הש"ס

תוס' ד"ה כשהזיק בו
איא מאידך. דלקמן דף ט
ע"כ ועי' לקמן דף יג ע"כ
תוס' ד"ה כשהזיק:
שם ד"ה כריא בו' דלא
כפטר משום קבל"מ. עי'
לקמן דף י"ג ע"ה כריא ד"ה
משל"כ כנא: בא"ד דאי
לא קרא דעליו. עי' כפטר
ירמ"ס לנא"ס סי' ח:

רבינו הגנאל

שן אין כוונתו להזיק אלא
לאכל להנאתה. קרן כוונתו
להזיק ואין לה הנאה.
ואתא למילף מעבר ואמה
דפטרי מרייתו. ודחי לה
רב אשי. אטו עבר ואמה
לאו טעמ' רבה אית בה
במתניתין (א) בסוף מסכת
ידים תאמרו בעבדו ואמרו
שיש בהן דעת שאם
יקיטנו ילך וידליק גדישו
שלחבירו ונמצא מחייבו
בכל יום. ולא עמד זה
החירוק ונראה. ותריץ וזה
הכי תנא שור לרגלו
ומבעה לשנו בו'. וקתן
מאי. שיידיה. מאי טעמ' שן
ורגל מועדין מתחילתן וכן
ותני להו ברישא. קרן
דהוא תם ולכי מייעד הו'
ליה מועד תנא ליה
בסיפא. כשהזיק חב
המוזק לאיתני קרן.
ושמואל מאי טעמ' לא
אמר רבא. אמ' לך אדם הא
קתני ליה בסיפא דמתני',
והאדם. ואמאי לא תנא
ליה ברישא. ובנזקי ממונו
קמיידי. ונזקי גופו לא
קמיידי. ויש אומ' הלכה
כשמואל. ורבא אמ' לך אדם
הא דקתני ליה בסיפא
למחשביה בהדי מועדין
הוא דאתא. מאי לא ראי
לא ראי. הכי קאמי' לא ראי
השור שמשלם את הכופר
כו' הצד השווה שבהן
שדרכן להזיק. שור דרכו
להזיק במועד. אדם דרכו
להזיק בישן. ושמירתן
עליך. אדם שמירת גופו
עליו הוא. ופריך כרי אבהו
דאמי' לתנא תני אדם
שמירת גופו עליו.

(ה) עי' מוס' ד"ה מדי הוה.